МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

ЦІМОХ НАТАЛІЯ ІВАНІВНА

УДК 7.08:097'06

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЖАНРІВ ТЕЛЕБАЧЕННЯ УКРАЇНИ

26.00.01 – теорія та історія культури

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата мистецтвознавства

Київ – 2019

Дисертацією є кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Роботу виконано у Київському національному університеті культури і мистецтв, Міністерство культури України.

Науковий керівник: кандидат історичних наук, доцент
Пилипів Володимир Іванович,
Приватний вищий навчальний заклад
«Київський університет культури», ректор.

Офіційні опоненти: доктор мистецтвознавства, професор
Станіславська Катерина Ігорівна,
Київський національний університет театру,
кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого,
професор кафедри музичного виховання;

кандидат мистецтвознавства, доцент
Погребняк Галина Петрівна,
Національна академія керівних кадрів
культури і мистецтв, професор кафедри
режисури та акторської майстерності.

Захист відбудеться 4 жовтня 2019 р. о 16 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.807.02 у Київському національному університеті культури і мистецтв за адресою: 01601, м. Київ, вул. Є. Коновальця, 36.

Із дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Київського національного університету культури і мистецтв за адресою: 01601, м. Київ, вул. Є. Коновальця, 36.

Автореферат розіслано 3 вересня 2019 р.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Проблема мінливості жанрів у контексті розвитку засобів масової інформації загалом та телебачення зокрема, актуальна у сучасному науковому вимірі. Вивчення жанрових новацій сучасного телебачення дає змогу дослідити еволюцію жанрів екранних творів, відтворити реальні історичні події розвитку телебачення, розглянути процес та специфіку формування жанрів, жанрових утворень. Дослідження трансформації жанрів та їх мінливості є важливим завданням сучасного мистецтвознавства, оскільки в процесі еволюції жанрів екранних творів виникають гібридні форми, з'являються нові жанрові утворення, змінюється контент телевізійних передач, формуються нові прийоми і методи подачі інформації. У зв'язку з технічним прогресом, узагальненням досвіду, вивченням основ, на яких будуються жанри, та жанрових новацій, якість телевізійних програм повсякчас поліпшується, відбувається трансформація, дифузія та гібридизація жанрів. Структурні зміни у світовій медіа системі, процес глобалізації та формування «інформаційного суспільства», посилення впливу на дифузію всієї жанрової системи соціально-культурних, економічних та політичних перетворень актуалізують важливість дослідження специфіки універсалізації та інтегрування жанрів сучасного українського телебачення.

Жанри сучасного телебачення існують у контексті інших форм масової комунікації та культури, в ситуації дифузної взаємодії, проте на відміну від жанрів журналістики специфіка їх трансформації лишається недостатньо висвітленим питанням.

Історико-культурологічні аспекти розвитку телебачення та художніх жанрів ґрунтовно досліджені основоположником вітчизняної теорії телевізійного кіномистецтва, професором С. Безклубенком у монографії «Телевізійне кіно. Нарис теорії», в науковій публікації «Своєрідність творчого "обличчя"» ТБ в Україні» та ін.

Особливу увагу вивченню історичних аспектів розвитку телебачення, а також проблематиці тележурналістики і особливостям жанрових ознак приділяв І. Мащенко у монографіях «Хроніка українського радіо і телебачення в контексті світового аудіовізуального процесу» та «Українське телебачення: вчора, сьогодні, завтра».

Деякі основні риси сучасної практики журналістського інтерв'ю, технології виготовлення теленовин та виробництва телевізійного ток-шоу досліджує М. Недопитанський у науковій публікації «Жанрові новації сучасного українського телебачення».

Детальний опис видів та жанрів українських розважальних телепроектів подає В. Гоян у праці «Типові та жанрові особливості телепрограм».

Проблематику визначення засобів досягнення ефективності телевізійної комунікабельності з глядачем у контексті специфіки розважальних жанрів на українському телебаченні розглянуто Г. Наоковою у науковій публікації «Жанрові формати розважальної телевізійної культури»

Вітчизняними та зарубіжними науковцями здійснено ґрунтовні дослідження, присвячені етапам становлення і розвитку телебачення та аналізу його жанрових і функціональних особливостей; класифікації та тенденціям розвитку телевізійних жанрів, особливостям їх драматургії та ін., проте окремих праць, у яких комплексно досліджувалися трансформації жанрів сучасного українського телебачення не існує.

З огляду на недостатню розробку проблеми, набуває актуальності проведення комплексного мистецтвознавчого дослідження специфіки трансформаційних процесів телевізійних жанрів в умовах сучасних тенденцій та перспектив розвитку українського телебачення, з метою виявлення взаємовпливів та взаємозв'язків між генезою засобів масової інформації та еволюційними перетвореннями жанрів телепрограм; визначення передумов виникнення нових екранних форм, дифузії та гібридизації традиційних жанрів, становлення нових типів та форматів телевізійного мовлення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна тема є складовою частиною цільової комплексної програми науково-дослідної роботи Київського національного університету культури і мистецтв (КНУКіМ) «Мистецтво як предмет комплексного дослідження: теорія, історія, практика» (номер державної реєстрації 0118U100122).

Мета дослідження полягає в концептуалізації особливостей трансформації та мінливості жанрів на українському телебаченні у контексті еволюційних тенденцій світового телемистецтва.

Досягнення означеної мети зумовило постановку та виконання таких дослідницьких **завдань**:

– охарактеризувати ступінь наукової розробки теми дисертації та теоретизувати нові принципи типологічної ідентифікації телевізійних жанрів відповідно до специфіки медіа XXI ст.;

– уточнити понятійно-категоріальний апарат досліджуваного питання;

– виявити причини появи нових жанрових утворень, народження новаторських екранних форм та трансформації жанрів радіожурналістики за часів формування жанрової системи американського, англійського та радянського телебачення (1930–1980-ті рр.);

– проаналізувати передумови та процес розвитку існуючих жанрів вітчизняного телебачення, дифузії та гібридизації традиційних жанрів, становлення нових типів та форматів телевізійного мовлення;

– виявити специфіку трансформаційних процесів інформаційних та аналітичних жанрів українського телебачення;

– окреслити особливості та новаторство жанрів художньої-публіцистики (на прикладі сучасної вітчизняної теледокументалістики);

– дослідити фактори, що впливають на специфіку розвитку розважального телебачення України у контексті жанрових трансформаційних процесів;

– охарактеризувати конвергенцію традиційних жанрів сучасного вітчизняного телеконтенту в контексті розвитку розважального телебачення.

Об'єктом дослідження є жанрова система українського телевізійного контенту в контексті трансформаційних процесів.

Предмет дослідження – трансформація жанрів українського телебачення.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період з 1930-х рр. по теперішній час, який пов'язаний з формуванням жанрової системи вітчизняного телевізійного контенту, інтегруванням нових жанрів та їх розвитком відповідно до специфіки глядацького попиту. Більш детальне дослідження трансформації телевізійних жанрів в Україні здійснено за період з І кварталу 2015 р. до І кварталу 2019 р.

Методи дослідження. З огляду на розмаїття поставлених завдань дослідження має комплексний міждисциплінарний характер. У ньому застосовано методологічні принципи та підходи сучасних наук – теорії масової комунікації, естетики, філології, філософії, психології, соціальної інформаціології, мистецтвознавства, теорії журналістики, оскільки без використання знань з інших дисциплін важко осмислити складний процес трансформацій телевізійних жанрів українського контенту у контексті тенденцій сучасного телемистецтва.

Наукова робота базується на таких методологічних принципах як: системний підхід до вивчення феномену жанру на українському телебаченні; інтегруючий аналіз художньої структури сучасної вітчизняної екранної продукції з точки зору проблеми жанроутворення.

Продуктивність такого підходу зумовлена можливістю вироблення єдиних та об'єктивних критеріїв для класифікації різних жанрів на основі співставлення матеріалу.

Для вирішення поставлених у дисертації завдань використані комплексні методи дослідження:

– історико-культурний – для дослідження історичної динаміки розвитку телебачення в Україні та світі;

– історично-порівняльний – для вивчення становлення, розвитку та трансформації інформаційних, аналітичних, художньо-публіцистичних та розважальних жанрів українського телебачення в різні періоди часу (1992–2019 рр.);

– метод наукового спостереження та аналізу – для розкриття художньо-образного вирішення в жанровій системі інформаційно-аналітичних, художньо-публіцистичних та розважальних програмах вітчизняного телеконтенту;

– типологічний – для виявлення факторів впливу на процеси жанроутворення;

– системний – при вивченні системних зв'язків просторів кіно- і телемистецтва;

– компаративний – для порівняння структурних елементів телевізійного простору;

– емпіричний – для виявлення специфіки трансформації жанрів українського телебачення на сучасному етапі;

– теоретичного узагальнення – для підведення підсумків дослідження.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що в дисертації вперше у мистецтвознавстві досліджено особливості трансформації жанрів українського телебачення в контексті провідних тенденцій сучасного телемистецтва; теоретично обґрунтовано специфіку та мінливість жанрової системи українського телевізійного контенту XXI ст. та принципи класифікації жанрів телебачення, з урахуванням комплексу функцій сучасного вітчизняного медійного простору.

У дисертації вперше:

– теоретизовано нові принципи типологічної ідентифікації телевізійних жанрів відповідно до специфіки медіа XXI ст.;

– виявлено причини появи нових жанрових утворень, народження новаторських екранних форм та трансформації жанрів радіожурналістики за часів формування жанрової системи телебачення (1930–1980-ті рр.);

– проаналізовано передумови та процес розвитку існуючих жанрів вітчизняного телебачення, дифузії та гібридизації традиційних жанрів, становлення нових типів та форматів телевізійного мовлення;

– виявлено специфіку трансформаційних процесів інформаційних та аналітичних жанрів українського телебачення;

– окреслено особливості та новаторство жанрів художньої-публіцистики (на прикладі сучасної вітчизняної теледокументалістики);

– досліджено фактори, що впливають на специфіку розвитку розважального телебачення України у контексті жанрових трансформаційних процесів;

– охарактеризовано конвергенцію традиційних жанрів сучасного вітчизняного телеконтенту в контексті розвитку розважального телебачення.

Набули подальшого розвитку:

– аналіз закономірностей, що впливають на процеси жанроутворення в умовах телевізійного простору та їх естетичний зміст;

– дослідження процесу формування, розвитку та трансформацій інформаційних, аналітичних та художньо-публіцистичних жанрів українського телебачення кінця XX – початку XXI ст.

Уточнено та доповнено:

– поняття «жанр», «телевізійний жанр», «формат», «передача», «програма», «трансформація», «дифузія», «жанрові традиції», «жанроутворюючі фактори», «жанрова система» у контексті специфіки вітчизняного телевізійного контенту.

– історія розвитку вітчизняного телебачення.

Практичне значення отриманих результатів. Матеріали окремих розділів, підрозділів та висновки дисертації можуть бути використані при створенні конкурентоспроможного телевізійного продукту, програмуванні телеефіру і створенні телепередач, а також, у рамках навчального процесу, під час читання лекцій, спецкурсів, практичних і семінарських занять, стати базовою основою для написання рефератів, наукових статей, дипломних робіт, підручників та навчальних посібників.

Особистий внесок дисертанта. Запропонована наукова праця – це

самостійно виконане дослідження, у якому вперше у вітчизняному мистецтвознавстві комплексного досліджено процес трансформації жанрів українського телебачення у контексті провідних тенденцій сучасного телемистецтва. Теоретичні та методологічні положення і висновки є результатом авторських досліджень. Усі публікації автора з теми дисертації – одноосібні.

Апробація результатів дослідження здійснювалася під час обговорення дисертації на засіданнях кафедри тележурналістики та майстерності актора КНУКіМ; на всеукраїнських науково-практичних конференціях, серед них: «Мистецтвознавство. Соціальні комунікації. Медіапедагогіка» (Київ, 2016); «Мистецтвознавство. Соціальні комунікації. Медіапедагогіка» (Київ, 2017); «В. Б. Кісін та Інститут кіно і телебачення Київського національного університету культури і мистецтв» (Київ, 2017); «Мистецтвознавство. Соціальні комунікації. Медіапедагогіка» (Київ, 2018); «Україна у світових глобалізаційних процесах: культура, економіка, суспільство» (Київ, 2019).

Публікації. Основні положення та висновки дисертації висвітлено у 18-ти наукових працях. Серед них: 7 статей у фахових наукових виданнях України, 2 статті у виданнях, які включені до міжнародних науково-метричних баз, 2 розділи у колективних монографіях, 7 статей у збірниках матеріалів конференцій.

Структура та обсяг дисертації і логіка викладу матеріалу зумовлена специфікою теми, метою і завданнями дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (189 позицій) та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 218 сторінок, з них 163 сторінки основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, сформульовано мету і завдання, визначено об'єкт, предмет та методи дослідження, висвітлено наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, подано інформацію про апробацію, публікації, структуру та обсяг дисертації.

Перший розділ «Трансформація жанрів телебачення як предмет наукового аналізу» складається з двох підрозділів, в яких охарактеризовано історіографію питання, джерельну базу, проаналізовано теоретико-методологічні засади дослідження, а також уточнено базові поняття.

У **підрозділі 1.1. «Історіографія та джерельна база дослідження»** на основі аналізу наукових праць, присвячених жанрам телебачення, зокрема специфіці жанрової системи та трансформаційним процесам, виявлено, що на сучасному етапі жанрові трансформаційні процеси у медіаіндустрії відобразилися на теоретичному обґрунтуванні їх класифікації, про що свідчать нові жанрові системи, розроблені відповідно до сучасної практики відображення дійсності, з метою уточнення диференціації новоутворених, гібридних жанрів.

У результаті опрацювання та аналізу наукової літератури систематизовано дослідження, проблематика яких корелює з мистецтвознавчим змістом дисертації. Питанням типологізації телевізійних жанрів присвячені праці А. Абдурахманова, А. Алекберової, С. Безклубенка, Н. Вакурової, В. Вахрушиної, Н. Вінокурової, І. Гаврилюк, А. Галліуліної, П. Гуленка, Ю. Долгової, С. Ільченка, Є. Манскової, К. Річ, М. Стефенсена, О. Лащук, С. Ліхтера, Л. Московкіна, Д. Ф'юра, Л. Хотюн. Специфіку становлення жанрової системи телевізійного мовлення та художніх особливостей жанроутворення досліджували А. Абраменко, С. Акінфєєв, А. Гаврилюк, Є. Гуцал, З. Дмитровський, С. Зайцева, Н. Зоркая, С. Ільченко, О. Кирилова, Ю. Коваленко, М. Мазур, М. Майорова, А. Мирна, А. Мяснікова, С. Покровська, Ю. Пронь, О. Романюк, Б. Тімберг, Р. Удовіченко, А. Хлизова, О. Чекмишев, К. Шергова. Наукові розробки проблематики художньо-виражальних засобів, що формують нові жанри та критерії їх естетичної оцінки в телевізійному просторі подано у публікаціях А. Гарагулі, С. Жукова, Е. Манськової, Ю. Муленка, А. Мухи, М. Недопитанського, Л. Немченко, Т. Поледворного, Н. Федосєєвої, Є. Футермана, О. Хмель, М. Чайки, І. Черемних, К. Чобонян.

На основі аналізу історіографії дослідження трансформації телевізійних жанрів зроблено висновок, що проблематика вітчизняного телебачення вважається одним із пріоритетних напрямів серед українських науковців, оскільки структурні трансформації світової медіа системи характерні для XXI ст. актуалізують вивчення питань зміни ролі телебачення у суспільстві, нагальність створення нової моделі функціонування медіа та ін.

Проведений історіографічний аналіз проблематики жанрових новацій сучасного телебачення засвідчив відсутність ґрунтовних досліджень та наукових розвідок присвячених таким аспектам трансформації жанрів сучасного українського телебачення як: взаємозв'язок та взаємозалежність між розвитком телемистецтва та еволюціонуванням жанрів сучасного українського телебачення;причини виникнення нових жанрів та жанрових утворень в контексті специфіки сучасного українського телевізійного контенту; проблематика нових видів, жанрів та форматів українського телебачення на сучасному етапі; визначення нових принципи типологічної ідентифікації жанрів відповідно до специфіки медіа XXI ст.; виявлення основних тенденції трансформації існуючих жанрів вітчизняного телебачення; інтегрування інноваційних цифрових технологій в контексті урізноманітнення жанрової палітри телевізійних програм; вплив соціально-економічних та політичних трансформацій на еволюціонування жанрової системи сучасного українського телебачення.

Доведено, що трансформація телевізійних жанрів сучасного українського медіапростору – тема яка наразі лишається маловивченою.

Джерельною базою дослідження є інформаційні, інформаційно-аналітичні, художньо-публіцистичні та розважальні програми українських загальнонаціональних телеканалів «Україна», «1+1», «Інтер», «ICTV», «СТБ», «Новий канал», «Zik», «5-й канал» та «НЛО TV», суспільного телеканалу «UA:

Перший», ефірного каналу «ТЕТ», приватного телеканалу «112 Україна», супутникового каналу «ГЛАС», а також північноамериканської кабельної та супутникової телевізійної мережі HBO (Home Box Office), американських («CNN», «TNT», «ABC», «Fox», «NBC», «CBS») та британських («BBC», «ITV», «Channel 4») телеканалів.

У **підрозділі 1.2. «Понятійно-категоріальний апарат дослідження жанрів телебачення»** показано, що складність оцінки жанрових трансформацій на телебаченні полягає у неоднозначному трактуванні цих процесів сучасними дослідниками, оскільки сьогодні чітка визначеність в розумінні концептуальних основ жанру відсутня. Це актуалізує необхідність означення термінологічного корпусу, що формує теоретичну основу дослідження.

У дисертації поняття «жанр» розуміємо як культурний артефакт, що вдало адаптується до нових економічних та ідеологічних обставин; динамічну категорію, для якої характерні процеси гібридизації, розвитку, наслідування ознак попередніх жанрів та ін.; принципи створення художнього твору, певну художню та психологічну установку, що транслюється глядачу через аудіовізуальні засоби.

Обґрунтовано доцільність розгляду телевізійних жанрів як засіб керування попитом – відносна стабільність жанрів дозволяє продюсерам прогнозувати сподівання аудиторії. Різниця між жанрами є свідченням того, що різні аудиторії можуть бути ідентифіковані, а їх бажання задоволені, що полегшує стандартизацію та стабільність телевізійного виробництва.

Доведено, що теорія жанрів перебуває у процесі постійного розвитку. Специфічні процеси, характерні для кожного окремого жанроутворюючого фактора викликають видозміни телевізійних жанрів загалом, проте не призводять до їх відмирання.

Телевізійний жанр – це складне поняття, що включає в себе засоби відображення навколишнього світу на телеекрані за допомогою нарису, репортажу, телеспектаклю, художнього фільму, багатосерійного телефільму та ін. Сучасна система телевізійних жанрів об'єднує різні жанри журналістики, мистецтва, наукової популяризації, форми розваги та навчання – починаючи від ток-шоу, телепередач і навчальних програм до «мильних опер», теленовел і розважальних шоу.

Виявлено, що єдиного критерію розмежування телевізійних жанрів не існує, оскільки вони можуть визначатися місцем дії, типом дії, впливом на аудиторів та формою оповіді.

У **другому розділі «Специфіка ідентифікації і трансформації жанрів телебачення в Україні та світі»**, який складається з трьох підрозділів, простежено процес становлення та розвитку телевізійних жанрів у світовому телевізійному просторі (на прикладі англомовних країн), а також розглянуто жанрову структуру українського телебачення в ретроспективі.

У **підрозділі 2.1. «Жанрові теорії та практики телепростору англомовних країн»** охарактеризовано процес становлення та розвитку телевізійних жанрів у контексті світового телевізійного простору, специфічні засоби телемистецтва та увиразнення внутрішньо-жанрових ознак відповідно

до естетичних, філософських і соціокультурних уподобань глядачів, а також вплив програм-аналогів на трансформацію телевізійних жанрів на українському телебаченні.

Трансляції зарубіжних серіалів, зокрема: «Мислити як злочинець» (англ. «Criminal Minds», американський телесеріал про роботу команди кращих слідчих ФБР), «Доктор Хаус» (англ. HouseM.D., американський телесеріал про геніального лікаря-діагноста), «Санта-Барбара» (англ. «Santa Barbara», серійна мильна опера, виробництво телекомпанії «Dobson Productions» США), американський пригодницький серіал заснований на коміксах про супергероя DC Comics «Зелена стріла», телесеріал в жанрі чорного гумору «Скажені пси» (США, частковий римейк британського шоу, також названого Mad Dogs), «Беверлі-Хіллз, 90210» (американський молодіжний телесеріал, «Beverli-Khillz»), «Елен і хлопці» (фр. Hélène et les Garçons, французький молодіжний телесеріал), «Друзі» (англ. Friends, американський комедійний телесеріал), «Джейн Ейр» (мелодрама) та багато ін. призвела до появи на українському телебаченні серіалів, мінісеріалів і ситкомів власного виробництва – «Роксолана», «Чорна рада» (мінісеріал, історична драма); «Ментівські війни», «Відділ 44» (серіал про роботу поліції та слідчих), «Стоматолог», «Центральна лікарня», «Черговий лікар» (серіали про роботу лікарів), «Школа» (телесеріал про життя сучасної школи), «Леся+Рома», «Марк+Наталка» «Свати» (сімейні комедії), «Файна Юкрайна», «Країна У» (скетч-шоу), «Село на мільйон» (комедія); «Слуга народу» (комедійний політичний телесеріал), «Хазяйка» (мелодрама) та ін.

Розважальні шоу-видовища Stars On Stage від компанії Zodiak Television) та формат Strictly Come Dancing від «Бі-Бі-Сі») стали українською адаптацією програм «Зірковий дует» («Інтер») та «Танці з зірками» («1+1»),

Британський проект «The X Factor» та телепередача Саймона Коуела «Британія має талант» (англ. Britain'sGotTalent) стали аналогом української версії «Х-фактор» та «Україна має талант», а американське шоу «So You Think You Can Dance?» стало українською версією програм «Голос країни», «Танцюють всі!»

Великою популярністю на українському телебачення користуються реаліті-шоу та ігри-вікторини, аналоги зарубіжних. Зокрема: реаліті-шоу побачень, адаптація американського проекту «The Bachelor» – «Холостяк», версія популярного британського проекту «Honey, We're Killing the Kids» – «Кохана, ми вбиваємо дітей», психологічне шоу, аналог американського проекту «The Moment of Truth» – «Детектор брехні, українська адаптація британського реаліті-шоу «Wife Swap» – «Міняю жінку». Різноманітні кулінарні шоу (англ. Master Chef) – «Мастер Шеф» та «Junior Master Chef» – «Мастер Шеф діти» адаптація турецького формату «Rivals-in-Law» «Свекруха чи невістка» та ін. Телевізійні ігри-вікторини: український аналог однієї з найпопулярніших телевізійних ігор у світі «Who Wants to Be a Millionaire?» – «Перший мільйон», одна з версій британського телепроекту «Britain's Brainiest Kid» – «Найрозумніший» – дитяча телегра ерудиційно-розважального

характеру, українська адаптація формату «Battle of the Sexes» компанії Talpa – «Хто зверху?» та ін.

Досліджено теорію та практику телевізійних жанрів зарубіжних країн, а також специфіку ідентифікації і трансформації жанрів телебачення в історичній ретроспективі (на прикладі Сполучених Штатів Америки та Великобританії), що дозволило осмислити особливості процесу жанроутворення та генези інформаційних та розважальних жанрів представлених у мережі мовлення державних, приватних та супутникових англомовних телеканалів.

Виявлено, що система поділу жанрів зарубіжних країн і США зокрема, суттєво відрізняється від традиційної для багатьох країн пострадянського простору і не містить поділу на три групи – інформаційні, аналітичні та художньо-публіцистичні. На сучасному етапі традиційна концепція жанру застаріла, часткового тому, що сучасні телепрограми гібридизуються різноманітними способами, завдяки інтегруванню елементів нових засобів масової інформації.

У процесі дослідження особливостей трансформації жанрів телебачення акцентовано на відсутності чітких шаблонів, за якими можна класифікувати практики та жанри.

У **підрозділі 2.2. «Становлення і розвиток жанрів українського радянського телебачення» (1930–1980-ті рр.)** проаналізовано специфіку генези українського телебачення у 1930–1980-х рр. та охарактеризовано фактори, що вплинули на трансформацію традиційних жанрів радіожурналістики, виникнення нових, телевізійних, жанрів, особливості формування жанрової системи телебачення.

На основі аналізу програм українського телебачення виявлено активне формування, розвиток та трансформацію інформаційних жанрів у 50-60-х рр. XX ст. (інформаційні випуски, театральні вистави, літературні альманахи, дитячі програми). Розвиток жанру документального кіно відбувався у студії «Київнаукфільм». Початок діяльності творчого об'єднання «Телефільм» посприяв регулярному виробництву художніх фільмів – «Сліпий дощ», «Камінний господар», «Наталка Полтавка», «Запорожець за Дунаєм» та ін. З 1967 р. протягом 13-ти років виходила програма «Сяйво».

Величезною популярністю користувалися музично-інформаційні програми Київської телестудії «Сонячні кларнети», «Майстри гумору», «І тільки музика», «Зичимо щастя», а також музичні фільми та передачі регіональних студій – «Червона рута», «Пісня буде поміж нас» та ін.

Активного розвитку набуло створення передач для дітей – «Вечірня казка» (ведучий П. Вескляров в ролі діда Панаса), «Катрусин кінозал» (ведуча К. Лозовенко).

Багатожанровість українського радянського телебачення засвідчує сітка мовлення «УТ» 1980-х рр.: «Ранкова мозаїка», «Актуальна камера», «Будьте з нами», «Вечірній вісник», «Творче об'єднання "Громада" представляє…», телеканал «Право» (громадсько-політичні випуски), «Свічадо» (науково-популярна програма), «Канал Д» (дитяча програма), «Надвечір'я» (авторська програма Т. Щербатюк для літніх людей) «Чарівний промінь»

(кінематографічна програма) та ін. Провісниками оновлення українського телебачення стали одна з перших новаторських телевізійних передач для молоді «Молодіжна студія "Гарт"» та цикл програм «У неділю вранці».

Окреслено вплив персонально-творчих детермінант на еволюціонування жанрової системи українського радянського телебачення. Виявлено, що завдяки творчому авторському підходу великого розвитку у другій половині XX ст. отримали документальні та телевізійні фільми, літературно-драматичні, музичні та дитячі передачі. Зазначається, що не дивлячись на відчутний ідеологічний тиск, завдяки високому технічному рівню та кваліфікованому творчому персоналу, відбулося формування багатьох телевізійних жанрів, передусім на основі жанрів журналістики.

У **підрозділі 2.3. «Ретроспектива жанрової системи телебачення в Україні (1991–2019 рр.)»** простежено взаємозв'язок між специфікою розвитку телебачення в Україні та особливостями формування жанрової системи.

Типовою ознакою перетворень вітчизняного телебачення початку 1990-х рр. стало орієнтування на комерційний прибуток, що посприяло появі нових форматів та жанрів. Новаторськими стали розважальні програми: «Маскі-шоу» (з 1996 р. на каналі УТ-2), «Бар "Чорний кіт"» (перша програма жанру ток-шоу, з 1996 р.), «Хіт-Рік» (хіт-парад зарубіжної музики на УТ-3, 1992–1997 рр.), «Шоу довгоносиків» (1996–1999 рр.), «Джентльмен-шоу» (1998–2005 рр.); гумористичне ток-шоу «СВ-шоу» (1997–2002 рр.) та ін.

Наприкінці 1990-х – на початку 2000-х рр. було створено нові телеканали, програми яких, завдяки концептуально новим і прогресивним форматам, користувалися неабиякою популярністю серед українських глядачів: «СТБ» (з 1997 р.), «ОТV» (з 1998 р.), «Новий канал» (з 2000 р.), «5 канал» (з 2002 р.), «Інтер+» (з 2002 р.), «М1» (з 2003 р.) та ін.

З 2006 р. все помітнішою стає тенденція заміщення закупленої продукції власною. Канал «1+1» – «Без табу», «Я так думаю», «Судові справи з Ігорем Годецьким», розважальні – «Танці з зірками», дитяче ігрове шоу «Найрозумніший». Телеканал «Інтер» домінував у виготовленні розважальних програм – «Караоке на майдані», «Шиканемо», «Шанс», «Ігри патріотів». Телеканал «ICTV» надавав перевагу адаптації міжнародних форматів розважальних програм, а також виробленню інформаційних та інформаційно-аналітичних – «Ділові факти», «Факти», «Факти тижня з Оксаною Соколовою». «Новий канал» поряд з власними – «Репортер», «Підйом», «Кухня», «Шоу-манія», приділяв багато уваги адаптації зарубіжних програм – «Ало, гараж», «Весілля за 48 годин», «Жертва моди». Натомість телеканал «СТБ» головний акцент робив на виробництві документальних проектів «Нез'ясовано, але факт», «Паралельний світ» та публіцистичних програм «Весь світ», «У пошуках пригод», «Правила життя» та ін.

Доведено, що жанрова політика провідних телеканалів кінця XX – початку XXI ст. спрямована на підвищення рівня в межах популярних концепцій, з метою сприяння осмисленого використання культурної складової програм.

Акцентовано увагу на важливості виявлення та осмислення наслідків змістових змін художньої основи, наприклад, зміни у сприйнятті програми чи передачі глядачами відповідно до зміни домінанти доби та багатьох інших соціокультурних факторів.

Виявлено, що причинами оновлення жанрової системи телебачення є форматизація контенту, його мультимедійність та видовищність, а також нелінійність та фрагментарність сприйняття. Тенденції розвитку сучасного медійного простору, швидкий темп життя, притаманний інформаційному суспільству XXI ст. та способи подачі телевізійного контенту сприяють виникненню нових та видозмінам традиційних телевізійних жанрів, формуванню синтетичних та мультимедійних жанрів.

Третій розділ «Трансформація форми та змісту телевізійних жанрів в Україні» складається з трьох підрозділів, у яких простежено та виявлено специфіку традиційних та інноваційних трансформаційних процесів у жанрах українського телебачення.

У **підрозділі 3.1. «Специфіка трансформаційних процесів інформаційних та аналітичних жанрів українського телебачення»** виявлено, що ефірний продукт державних та комерційних інформаційних каналів збігається за деякими критеріями жанрової типології, проте відрізняється особливостями жанрової дифузії та жанрових інновацій.

На основі мистецтвознавчого аналізу жанрів сучасного телебачення України виявлено, що найменші трансформації відбулися з інформаційними жанрами – ступінь їх трансформації обмежується адаптацією до способу презентації та сприйняття інформації у даному виді медіа. Трансформації інформаційних жанрів проявляються в жанровій дифузії – міжжанровій взаємодії, утворенні нових жанрових форм, зростанні та зменшенні популярності певних жанрів у глядачів, поєднанні кількох жанрів (наприклад, у випадку коли репортаж стає частиною прямого включення кореспондента).

Аналіз жанрової типології інформаційних каналів телебачення України засвідчив наявність різноманітних жанрів та їх різновидів, серед яких назвемо інформаційні, аналітичні та гібридні жанри.

Дослідження специфіки становлення запозиченого жанру ток-шоу на українському телебаченні наприкінці XX ст. – на початку XXI ст., виявило, що однією з найважливіших детермінант його трансформації в процесі адаптування відповідно до особливостей вітчизняного соціокультурного простору є специфіка персонально-творчого підходу ведучого. Жанр ток-шоу поєднує сутнісні ознаки дискусії, інтерв'ю, гри та концентрується довкола особистості ведучого, оскільки є максимально персоніфікованою екранною формою – «Про життя з Андрієм Пальчевським», «Велика політика з Євгенієм Кисельовим», «Без табу» з Ольгою Герасим'юк, «Свобода слова» з А. Куліковим, «Шустер LIVE» Савіком Шустером.

Популярними стали політичні ток-шоу – «Український формат» («NewsOne»), «Зворотній відлік» («UA: Перший»), «Чорне дзеркало» («Інтер»), «Свобода слова» («ICTV»), «Право на владу» («1+1»), «Голос народу» («112 Україна») та ін., соціальні проекти – «Один за всіх» («СТБ»), «Гроші»

(«1+1»); побутові – «Все буде добре», «Давай поговоримо про секс», «Врятуйте нашу сім'ю», «Ультиматум» («СТБ»), «Говорить Україна» («Україна»); «Стосується кожного» («Інтер») та ін.

Виявлено, що завдання жанру ток-шоу в сучасних телевізійних програмах повністю реалізуються лише у кількох категоріях, а саме політичному, суспільному та культурно-пізнавальному.

У **підрозділі 3.2. «Особливості розвитку та новаторство жанрів художньої публіцистики в умовах медійного простору України початку XXI ст. (на прикладі сучасної вітчизняної теледокументалістики)»** проаналізовано жанри сучасної української теледокументалістики відповідно до запропонованого нами поділу – сучасне документальне кіно, докудрама, науково-пізнавальна передача, скріптед-реаліті, мок'юментарі; розглянуто жанри документального телевізійного кіно на українському телебаченні початку XXI ст.

Найвідомішими фільмами-портретами або фільмами-біографіями стали «Правила життя», «Моя Правда», «Зіркове життя», «Неймовірні історії кохання», документальні фільми – «ДНК-портрет нації», «Розщеплені на атоми» та ін., серіали – «Черговий лікар», теленовели – «Поки станиця спить», докудрами – «Родинна справа» та ін. Жанр скріптедреаліті представлено програмами – «Реальна містика», «Історія одного злочину», «Речдок»,«Сімейні мелодрами», «Мольфар» та ін.

На початку 2000-х рр. конструктивним фактором жанроутворення на українському телебаченні була функціональна складова – система екранного виробництва активно спрямовувалася в індустрію розваг, перетворюючись на комерційне підприємство, орієнтоване на отримання прибутку та обслуговування державних і приватних інтересів. Це стало впливовими факторами переформування жанрової структури мовлення.

Документальні проекти існують за законами сучасного телебачення – будучи форматними та продюсерськими проектами, в першу чергу, вони мають бути рейтинговими та орієнтуватися на певні специфічні характеристики. Саме в цьому проявляються стійки жанрові коди.

У **підрозділі 3.3. «Конвергенція традиційних жанрів вітчизняного телеконтенту в контексті розвитку розважального телебачення»** зауважено, що на сучасному етапі розважальна функція телебачення є домінуючою, у порівнянні з просвітницькою та виховною, відповідаючи потребам глядача. Виявлено, що таке функціональне зрушення зумовило кардинальні зміни в жанровій структурі та значно активізувало процес жанрових трансформацій на українському телебаченні. З'явилися ранкові блоки – «Ранок з Інтером», «Ранок з Україною», «Сніданок з 1+1», «Доброго ранку, Країно!» та ін. Збільшилася кількість розважальних шоу-програм – «Один у полі», «Моя хата з краю», «Comedy Club Ukraine», «Вечірній квартал», «Чергова камера», «Караоке на майдані», «Шанс», «Все для тебе», «Ключовий момент», «Найрозумніший» та ін. Ток-шоу за тематикою: музичні «Голос країни», «Х-фактор», кулінарне «Свекруха чи невістка», танцювальне «Танцюють всі!», шоу краси «Супермодель по-українськи», шоу талантів «Україна має талант», шоу весільних

баталій «Чотири весілля», соціальне «Останній шанс», психологічне «Оголена красуня», дейтинг-шоу або шоу побачень «Холостяк» та «Наречена для тата», шоу підглядання «100 в 1», шоу на виживання «Кохання на виживання», шоу професіоналів – кулінарний проект «Король десертів», реаліті-квест шоу «Великі перегони».

Виявлено, що трансформація жанрової системи телебачення на сучасному етапі характеризується збільшенням сегменту розважального телебачення, утворенням нових жанрових моделей інтерпретування емпіричної та організації екранної реальності, розширенням сукупності функцій телебачення та телевізійної журналістики, прагненням до сенсаційності. Зауважено, що жанрова система розважального телебачення надзвичайно рухома, оскільки миттєво реагує на соціальні потреби та вимоги часу.

ВИСНОВКИ

Відповідно до поставленої мети та визначених завдань дослідження трансформації жанрів сучасного українського телебачення були зроблені такі висновки:

1. На основі аналізу наукових джерел виявлено, що вітчизняними та зарубіжними науковцями здійснено ґрунтовні дослідження присвячені етапам становлення і розвитку телебачення та аналізу його жанрових і функціональних особливостей; класифікації та тенденціям розвитку телевізійних жанрів, особливостям їх драматургії та ін., проте окремих праць, у яких комплексно досліджувалися б трансформації жанрів сучасного українського телебачення не існує.

На сучасному етапі жанрові трансформаційні процеси у медіаіндустрії відобразилися на теоретичному обґрунтуванні їх класифікації, про що свідчать нові жанрові системи, розроблені відповідно до сучасної практики відображення дійсності, з метою уточнення диференціації новоутворених, гібридних жанрів.

Здійснений аналіз останніх наукових розробок дозволяє зробити висновок, що існуючі жанрові системи телебачення створено за принципом: підходу до зображення дійсності; інтегрування гібридних жанрових форм в традиційну тривидову систему; уточнення та доповнення термінології, з метою визначення місця перехідних жанрів; запровадження інноваційних підходів до жанрового структурування.

2. В осмисленні специфіки трансформації жанрів телебачення України уточнено понятійно-категоріальний апарат телемистецтва.

Виявлено, що специфічні особливості телевізійних матеріалів не впливають на традиційний для усіх галузей принцип розподілу на жанри за ознаками. Класифікація телевізійних жанрів журналістики відбувається: за предметом пізнання та відображення об'єкта публіцистом; за конкретним призначенням матеріалу; за широтою висвітлення дійсності та масштабами

висновків та повідомлень; за розмірами матеріалу; за характером використаних у матеріалі літературно-стилістичних засобів.

Жанр позиційовано як культурний артефакт, що адаптується до нових економічних та ідеологічних обставин; динамічну категорію, для якої характерні процеси гібридизації, розвитку, наслідування ознак попередніх жанрів та ін.

Дослідження проблематики трансформаційних процесів жанрів сучасного телебачення дозволяє осмислити спрямування розвитку телемистецтва в цілому, оскільки жанр, як специфічна форма організації змісту, унікально відображає головні інноваційні тенденції сучасного медійного простору.

3. Внутрішня політика Радянського союзу, що відобразилася на специфічному висвітленні подій світового і державного значення, а також рівень технічного оснащення телестудій відіграли неабияке значення в процесі становлення, формування та розвитку інформаційних і аналітичних жанрів українського телебачення другої половини XX ст.

Специфіка розвитку телебачення в Україні вплинула на особливості формування жанрової системи, трансформації традиційних та становленню нових жанрів. Не дивлячись на досить жорсткий ідеологічний тиск (особливо це стосується діяльності регіональних телестудій в західних областях у 1970-1980-х рр.), завдяки високому технічному рівню та кваліфікованому творчому персоналу відбулося формування багатьох телевізійних жанрів, передусім на основі жанрів журналістики, в тому числі й радіожурналістики. Передусім трансформації, відповідно до специфіки телепростору, зазнали репортаж, інтерв'ю, коментар, кореспонденція та нарис, ставши основою формування телевізійних жанрів у формі тележурналів, телевізійного літературного альманаху, телеоглядів, теленарисів, телевізійних новин та ін.

4. Внаслідок аналізу передумов та процесу розвитку телевізійних жанрів виявлено, що специфіка еволюціонування телебачення в Україні вплинула на особливості формування жанрової системи, трансформації традиційних та становленню нових жанрів.

Нове альтернативне телевізійне мовлення, зароджене в 1990-х рр. в результаті деструктуризації, демонополізації та приватизації, як характерних процесів у системі українського телебачення, еволюціонуючи в умовах конкурентної ситуації, сформувало нові підходи до принципів створення ефірної продукції та творчих методів роботи. Наразі виробники українського контенту значно активізували процес підвищення рівня телепрограм, інвестуючи значні кошти на створення конкурентоспроможної ефірної продукції та використовуючи зарубіжний досвід.

Причинами оновлення жанрової системи телебачення є форматизація контенту, його мультимедійність та видовищність, а також нелінійність та фрагментарність сприйняття.

5. Виявлено, що жанрова система українського телебачення, характеризується водночас відносною стійкістю та постійним розвитком, трансформуючись відповідно до особливостей еволюціонування світового телевізійного мистецтва, національної специфіки ефірного простору,

соціокультурних чинників та багатьох інших об'єктивних та суб'єктивних факторів.

Порівняльний аналіз випусків новин інформаційних державних та комерційних телеканалів засвідчив наявність залежності жанрових трансформацій від форми власності: на комерційних каналах, через високу конкурентність, переважають аналітичні жанри, спостерігається жанрова дифузія та популяризація розмовних жанрів, а також використання інфотейнменту (наприклад, інформаційний фельєтон), і відповідно домінування традиційних жанрових форм та відсутність акцентування на розважальній складовій інформаційних жанрів на державних телеканалах.

6. Встановлено, що для телевізійної документалістики XXI ст. характерні процеси дифузії сформованої у 60-х рр XX ст. структури (інформаційні жанри, нарисові форми, фільми-есе або фільми-роздуми та художньо-документальні жанри), в якій теле- та кіноформат позиціонувалися як рівноправні способи існування екранного документу.

Характерними ознаками дослідженої теледокументалістики є: специфічний синтаксис та внутрішній ритм оповідання; яскравий стиль автора-журналіста; природний артистизм та відчуття міри, відчуття екрану та камери; стенд-апи в русі; тонка іронія; поєднання різних за значимістю фактів.

Характерними жанровими особливостями теленарису на сучасному етапі є художня організація фактологічного матеріалу, відчуття композиції, екранний характер та культура монтажної побудови з типовими елементами прямого ефіру телебачення – репортажність, психологічна відкритість та співучасть автора.

Характерними ознаками дослідженої теледокументалістики є: специфічний синтаксис та внутрішній ритм оповідання; яскравий стиль автора-журналіста; природний артистизм та відчуття міри, відчуття екрану та камери; стенд-апи в русі (персоніфікація); тонка іронія; поєднання різних за значимістю фактів.

Група науково-популярних фільмів демонструє відчутну відмінність від традиційного класичного жанру, спільними рисами з яким наразі лишилися стильові особливості оповіді, інформаційність, аналітичність, публіцистичність та реферативність.

Активно розвивається жанр докудрама, характерними рисами якої є гострий, конфліктний сюжет, посилення природної драматургії режисерськими та сценарними засобами, з метою надання розважального відтінку.

Науково-пізнавальні передачі, представлені на сучасних українських національних та місцевих каналах, засвідчують безпосередню залежність напряму розвитку жанру від рейтингів.

Поєднання в різних пропорціях важливої, серйозної політичної, економічної інформації та розваги стало основою більшості жанрів телебачення для прайм-тайму, до яких належать і документальні проекти, про що свідчать інноваційні жанри телевізійної докумеаналістики – скріптедреаліті та мок'юментарі.

7. Розважальні телепрограми активно експансуються на українське телебачення як із західних, так і зі східних країн – тенденція характерна для усіх етапів розвитку українського телемистецтва. Починаючи з першої половини 1990-х рр. експансуються практично усі форми аудіовізуальних ефірних продуктів, що вплинуло на інтегрування нових для українського телебачення жанрів та форматів, передусім телешоу, телевікторини, *телесеріали, реаліті-шоу, телеігри* та ін.

На сучасному етапі в Україні значно знижується популярність таких розважальних програм як світські хроніки та ток-шоу, натомість зростають рейтинги реаліті-шоу – явище телевізійної практики, розвиток якого активізувався в середині 2000-х рр.

8. Жанрова система розважального телебачення надзвичайно рухома, оскільки миттєво реагує на соціальні потреби та вимоги часу.

Доведено, що розвиток телебачення в Україні на сучасному етапі характеризується різноманітними структурними та змістовими перетвореннями телевізійного процесу, що передусім відображаються в асиміляції традиційних телевізійних жанрів та появі нових – інноваційних. У першу чергу це відображається на трансформації новинних програм – створенні парановинних та квазіінформаційних програм, масовому наслідуванні інфотейменту та шоктейменту.

Розважальне телебачення в українському медіа просторі розвивається за власними законами, що розповсюджуються на домінуючі жанри та конкретні програми. Їх специфіка сприяє виявленню ігрової природи телебачення та впливу на глядача, засвідчує додаткові жанрові можливості журналістики, її суттєвий вплив на віртуалізацію світового інформаційного простору, а також *урізноманітнення методів організації ефірного контенту.*

Дослідження виявило, що всі телепрограми та жанри сучасного українського телебачення можна розглядати як систему, в якій кожен елемент впливає на інші, а результатом цих трансформацій є жанрові зміни та зміщення.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Цімох Н. І. Комунікативні стратегії ведення інтерв'ю на прикладі американського ток-шоу «Larrikinglive» // Питання культурології. 2015. Вип. 31. С. 101–110.

2. Цімох Н. І. Маніпуляція суспільною свідомістю в політичних ток-шоу на телебаченні України // Міжнародний вісник : Культурологія. Філологія. Музикознавство. 2015. Вип. 2(5). С. 63–68.

3. Цімох Н. І. Персоніфікація інформації та персоніфікований образ ведучого як невід'ємна складова успіху телевізійної програми // Вісник КНУКіМ. Серія : Мистецтвознавство. 2016. Вип. 34. С. 164–171.

4. Цімох Н. І. Тенденції розвитку жанрів сучасних телевізійних програм // Культура і мистецтво у сучасному світі. 2017. Вип. 18. С. 219–237.

5. Цімох Н. І. Еволюція жанрів екранних творів // Вісник КНУКІМ. Серія : Мистецтвознавство. 2017. Вип. 37. С. 114–125.

6. Цімох Н. І. Диференціація жанрів телевізійних програм // Міжнародний вісник: Культурологія. Філологія. Музикознавство. 2017. Вип. 1(8). С. 71–75.

7. Цімох Н. І. Trends in the development of genres of modern television programs [Еволюція телевізійних жанрів: види і формати] // Вісник КНУКІМ. Серія : Мистецтвознавство. 2019. Вип. 40. С. 11–17.

Статті у виданнях, внесених до міжнародних наукометричних баз

8. Цімох Н. І. Політичні ток-шоу в українському телевізійному просторі // Вісник Маріупольського державного університету. 2013. Вип. 6. С. 106–112.

9. Цімох Н. І. Становлення та розвиток жанрів радянського телебачення // Актуальні питання культурології: Альманах наукового товариства «Афіна» кафедри культурології та музеєзнавства. 2018. Вип. 18. С. 143–148.

Опубліковані праці апробаційного характеру

10. Цімох Н. І. Інтерв'ю як один із основних жанрів сучасної журналістики та його особливості // Мистецтвознавство. Соціальні комунікації. Медіапедагогіка : матеріали Всеукраїнської наук.-практич. конф. з міжнародною участю (м. Київ, 18 квітня 2016 р.). Київ : Видав. центр КНУКіМ, 2016. С. 194–196.

11. Цімох Н. І. Різноманітність форм і жанрів телевізійних програм // Мистецтвознавство. Соціальні комунікації. Медіапедагогіка : матеріали II Всеукраїнської наук.-практич. конф. з міжнародною участю (м. Київ, 24 квітня 2017 р.). Київ : Видав. центр КНУКіМ, 2017. С. 181–183.

12. Цімох Н. І. Особливості жанрів сучасних телевізійних програм // В. Б. Кісін та Інститут кіно і телебачення Київського національного університету культури і мистецтв : матеріали Всеукраїнської наук.-практич. конф. з міжнародною участю (м. Київ, 14 грудня 2017 р.). Київ : Видав. центр КНУКіМ, 2017. Ч. 2. С. 93–97.

13. Цімох Н. І. Еволюція радянського телебачення // Мистецтвознавство. Соціальні комунікації. Медіапедагогіка : матеріали Всеукраїнської наук.-практич. конф. (м. Київ, 18 квітня 2018 р.). Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2018. С. 95–101.

14. Цімох Н. І. Становлення нових типів телевізійних програм // Мистецтвознавство. Соціальні комунікації. Медіапедагогіка : матеріали Міжнародної наук.-практич. конф. (м. Київ, 22 жовтня 2018 р.). Київ : Видав. центр КНУКіМ, 2018. Ч. IV. С. 74–77.

15. Цімох Н. І. Історичні витоки жанру // Економіка і культура України у світових глобалізаційних процесах : позиціонування і реалії : матеріали Міжнародної наук.-практич. конф. (м. Київ, 21–22 березня 2018 р.). Київ: вид. центр КНУКіМ, 2018. С. 214–217.

16. Цімох Н. І. Розважальні жанри українського телебачення // Україна у світових глобалізаційних процесах: культура, економіка, суспільство : тези доповідей Міжнародної наук.-практич. конф. (м. Київ, 20–21 березня 2019 р.). Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2019. Ч. 2. С. 31–36.

Опубліковані праці, які додаткового відображають наукові результати дисертації

17. Цімох Н. І. Загальна характеристика жанрів сучасного телебачення // Генеза ідей і динаміка розвитку екранних мистецтв: колективна монографія / наук. ред. О. В. Безручко. Т. 3. Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2017. С. 132–158.

18. Цімох Н. І. Телевізійний жанр як форма відображення навколишнього світу на екрані // Аудіовізуальне мистецтво і виробництво: досвід, проблеми та перспективи: колективна монографія / наук. ред. О. В. Безручко. Т. 6. Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2018. С. 161–185.

АНОТАЦІЯ

Цімох Н. І. Трансформація жанрів телебачення України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 26.00.01 «Теорія та історія культури». – Київський національний університет культури і мистецтв Міністерства культури України, Київ, 2019.

Дослідження присвячено концептуалізації особливостей трансформації та мінливості жанрів українського телебачення у контексті еволюційних тенденцій світового телемистецтва. Теоретично обґрунтовано особливості трансформації жанрової системи українського телевізійного контенту XXI ст. та нових принципів класифікації існуючих жанрів, з урахуванням комплексу функцій сучасного вітчизняного телебачення.

У дисертації вперше в українському мистецтвознавстві розглянуто та проаналізовано особливості трансформації жанрів українського телебачення в контексті сучасних еволюційних тенденцій світового телемистецтва та теоретично обґрунтовано жанрову систему сучасного українського телевізійного контенту, а також нові принципи класифікації існуючих жанрів, з урахуванням комплексу функцій сучасного вітчизняного телебачення.

Ключові слова: телебачення, програми, контент, мовлення, трансформація, жанри, еволюція, гібридизація, дифузія, диференціація.

АННОТАЦИЯ

Цимох Н. И. Трансформация жанров телевидения Украины. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата искусствоведения по специальности 26.00.01 «Теория и история культуры». – Киевский национальный университет культуры и искусств Министерства культуры Украины, Киев, 2019.

Исследование посвящено концептуализации особенностей трансформации и изменчивости жанров украинского телевидения в контексте эволюционных тенденций мирового телеискусства. Теоретически обоснованы особенности трансформации жанровой системы украинского телевизионного контента XXI века и новые принципы классификации существующих жанров, с учетом комплекса функций современного отечественного телевидения. Изучение вектора жанровых стратегий телевизионного контента XXI века осуществлено в диахронической связи с предыдущим периодом развития телевидения в Украине и за рубежом, что способствовало возможности проследить трансформации в области телевизионных жанров в соответствии со спецификой развития современного телеискусства и очертить перспективы эволюционирования трансформационных процессов.

В диссертации впервые в украинском искусствоведении рассмотрены и проанализированы особенности трансформации жанров украинского телевидения в контексте современных эволюционных тенденций мирового телеискусства и теоретически обосновано жанровую систему современного украинского телевизионного контента, а также новые принципы классификации существующих жанров, с учетом комплекса функций современного отечественного телевидения. Для этого обнаружена и определена оригинальность отечественного телевизионного контента XXI века, его связь с общемировой практикой телевизионного вещания, описано совокупность современных форматов, видов и жанров украинского телевизионного вещания.

В исследовании доказано, что теория телевизионных жанров находится в процессе постоянного развития. На современном этапе для телевизионной продукции характерно интегрирования элементов интерактивности, конвергентности и мультимедийности – отражение событий в режиме «вживую» и постоянного обновления информационных ресурсов. Результатом данного процесса является трансформация телевизионных жанров – сочетание, контаминация, диффузия, в результате которых традиционные жанры интегрируются инновационные элементы, происходит симбиоз нескольких жанров. Специфические процессы, происходящие в каждом отдельном жанрообразующем факторе, вызывают видоизменения телевизионных жанров, но не приводят к их отмиранию.

По результатам исследования выявлено, что стремительное развитие информационно-коммуникативных технологий, усиление конкуренции между телевидением и другими средствами массовой информации, расширение развлекательной индустрии, глобализационные процессы и изменения

структуры человеческих потребностей требуют динамического обновления телевизионных жанров – трансформации традиционных жанров и форматов, а также адаптации традиционных жанров к новому коммуникативной среды.

Исследование проблематики трансформационных процессов жанров современного телевидения позволяет осмыслить направления развития телеискусства в целом, поскольку жанр, как специфическая форма организации содержания, уникально отражает главные инновационные тенденции современного медийного пространства.

Сделаны выводы, что все телепрограммы и жанры современного украинского телевидения можно рассматривать как систему, в которой каждый элемент влияет на другие, а результатом этих трансформаций является жанровые изменения и смещения.

Ключевые слова: телевидение, программы, контент, вещание, трансформация, жанры, эволюция, гибридизация, диффузия, дифференциация.

SUMMARY

N. I. Tsimokh. Transformation of Ukrainian TV genres. – Qualifying scientific work on the rights of a manuscript.

Thesis for a Candidate degree in Art Criticism, speciality 26.00.01 "Theory and History of Culture". – Kyiv National University of Culture and Arts, Ministry of Culture of Ukraine, Kyiv, 2019.

The dissertation research is devoted to the conceptualization of the transformation features of the genres of Ukrainian television in the context of the evolutionary trends of world television art. The features of the transformation of the genre system of the Ukrainian television content of the 21th century and the new principles for the classification of existing genres, taking into account the complex functions of modern domestic television, are theoretically substantiated.

In the thesis for the first time in Ukrainian art criticism, the features of the transformation of Ukrainian television genres in the context of modern evolutionary tendencies of world television art are examined and analyzed and the genre system of modern Ukrainian television content is theoretically justified, as well as new principles for the classification of existing genres, taking into account the complex functions of contemporary domestic television.

Key words: television, programs, content, grid, transformation, genres, evolution, hybridization, diffusion,differentiation.